

ПОРЕДИЦА

ПОЕТИ
РОМАН-
ТИЦИ

ЛОРД
БАЙРОН
МАНФРЕД

ЛОРД БАЙРОН МАНФРЕД

Превод от английски
Христо Маринов

А^б
*Издателско
Ателие*
София, 2006

© Лорд Байрон, автор
© Христо Маринов, преводач
© Издателско ателие А^б

ISBN 954 - 737 - 603 - 9

ISBN 978 - 954 - 737 - 603 - 8

СЪДЪРЖАНИЕ

Първо действие	9
Второ действие	29
Трето действие	62

По нашата земя и на небето
тъй много са, Хорацио, нещата,
които философията жалка
не е сънувала дори.

“Хамлет”

ЛИЦА:

Манфред

Ловец

Абат от св. Морис

Мануел

Херман

Алпийска фея

Ариман

Неземида

Орисници

Духове и други.

Действието се развива във високите Алпи, отчасти в замъка на Манфред, отчасти в планината.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Манфред е сам.

Сцената представлява готическа галерия.

Полунощ.

МАНФРЕД

Пак трябва лампата да се напълни,
но ще загасне тя, додето бдя.
Задрема ли, сънят ми не е сън,
а продължение на тежка мисъл,
която ме терзае непрестанно –
в сърцето ми будуваш вечно страж.
Затварят се очите ми и гледат
навътре в мен: живея още аз,
подобие и образ на човек.
Скръбта е пръв учител на мъдреца,
познанието е тъга. Които
най-много знаят, трябва да оплакват
дълбоко истината съдбоносна:
Дървото на Познанието не е
Дърво и на Живота. Изучавах
науки, философия, проникнах
в невидимите тайни и опитах
вековната премъдрост на света.
И сила придобих да повелявам
над хора и над твари, но без полза!

Извършвах добрини, за тях
с добро ми се отплащаха – напразно!
И враговете ми не ме сразиха,
мнозина повалих от тях – без полза!
Добро, зло, власт, живот, надежди, страсти,
това, което в другите съзирах,
за мен бе дъжд върху пустинен пясък –
след оня час безименен и кобен!
Не зная страх, над мен прокоба тегне:
да не познавам никаква боязън,
сърдечни радости или надежди
и нищо земно да не ме привлича!
Сега на работа...

Потайни сили,
о, духове в безкрайната вселена,
които търсех в мрак и светлина,
витаещи в ефира, над земята,
край стръмните планински върхове,
във морски и подземни пещери –
зова ви с тази писана магия,
с която имам власт над вас: елате!
Явете се сега!

(пауза)

Но те не идват...
В гласа на първия сред вас и в знака,
пред който тръпнете от страх, в правата
на оня, който не познава смърт –
заклевам ви, явете се! Елате!

Явете се!

(тишина)

Добре, щом е така...

О, духове на въздух и земя,
не ще избягате от мене вие.
Със сила, непозната досега,
с магична власт, родена на звезда –
пламтящ отломък от изчезнал свят,
блуждаещ ад в безкрайния простор, –
във името на тежкото и остро
проклятие над моята душа,
на мисълта около мен и в мене,
ви заповядвам да се появите!

(В по-тъмния край на галерията се вижда една звезда, която е неподвижна. Чува се глас, който пее.)

ПЪРВИ ДУХ

Смъртен, идвам тука – щом
ме зовеш – от моя дом,
с полъха на здрач сграден
и от заник позлатен.
Пурпур и лазур блестят
във венец и го красят.
Повика ти забранен
аз последвах примирен
с тоя звезден лъч: сега
твой покорен съм слуга.

ВТОРИ ДУХ

Монблан, планински цар, избран
отдавна; с трон скалист,
с корона снежна увенчан,
в плащ облачен, лъчист.
Край него вият се гори,
лавините блестят
и трясъците им дори,
желая ли, ще спрат.
Безспирно масите от лед
се движат ден и нощ,
придвижвам глетчера напред,
над него властвам с мощ.
На сушата Духът съм аз,
скали и планини,
те всички тръпнат в моя власт!
Но ти ме днес плени.

ТРЕТИ ДУХ

В глъбините на водите,
дето вятърът не вее,
дето кротки са вълните,
морската змия живее
и русалки украсяват
с миди своята коса,
като вихър долетяват
звуките ти на гласа.
Тихия ми дом сред пяна
ти разтърси с твоя зов.
Аз, Духът на океана,
да ти служа съм готов.

ЧЕТВЪРТИ ДУХ

Дето земеръсът спи
в огнени легла,
дето блика и кипи
на вълни смола,
дето Андите в земята
корени са впили
и почти до небесата
върх са извисили –
аз напуснах своя дом,
на зова ти в плен,
твоята магия щом
има власт над мен.

ПЕТИ ДУХ

На вятъра съм господар
и гоня бури аз,
и вихрите в небесна жар
превръщам час след час.
Над бездни носих се в света,
над кораби летях:
не ще остане до нощта
дори греда от тях.

ШЕСТИ ДУХ

Мой дом е сянката на тъмна нощ,
защо зовеш ме с чародейна мощ?

СЕДМИ ДУХ

Звездата ти на участта
владее отпреди света.

Свободен, дивен свят тя бе,
невиждан бисер в туй небе –
пред нея чезнеше светът.
Но ето че дойде часът –
в блуждаещ пламък без предел,
в комета скитаща без цел,
във зло за целия всемир
превърна се тя най-подир.
Безспир безпътна тя лети,
в простора призрачно блести.
Под нея, червей, си роден
и аз на тебе подчинен
сега съм – не чрез твоя власт,
дарена ти, мой в този час
да станеш. Дълг ме тук зове
и с тези жалки духове,
подвластни на такъв безлик,
при тебе слизам аз за миг.
Що искаш, сине на пръстта,
що искаш ти от Вечността?

СЕДЕМТЕ ДУХА

Земя, вода, нощ, въздух, ветрове,
звездата твоя, планините – те
покорни са ти. Всички духове
са тук – що искаш, на пръстта дете?

МАНФРЕД

Забрава.

ПЪРВИ ДУХ

На какво... кого... защо?

МАНФРЕД

На туй във мен – сами го прочетете.
Познавате го, да го назова
не мога аз.

ДУХЪТ

Поискай ти от нас,
каквото притежаваме: властта
над част или над цялата земя;
знак, властващ над природните стихии,
чиито господари сме – туй всичко
ще бъде твое.

МАНФРЕД

Искам да забравя.
От царствата ви тайнствени, които
тъй щедро ми предлагате, желая
забвение!

ДУХЪТ

То не е наша същност
и в наша власт, но... можеш да умреш.

МАНФРЕД

Нима смъртта ще ми даде това?

ДУХЪТ

Безсмъртни сме, затуй и помним всичко.
Във вечността живеем – настояще
и минало, и бъдеще за нас са
еднакви.

МАНФРЕД

Гаврите се с мен, но знайте,
че силата, която ви доведе,
ви прави мои. Роби, не се смейте
на мене. Прометеевият пламък,
светкавицата в същността ми, те
са толкоз светли, бляскави, по-ярки
от вашите – не ще ви аз отстъпя,
макар строшен на прах! Отговорете!
Или ще ви науча кой съм аз!

ДУХЪТ

Във думите ти отговорът – който
желаш ти – се крие.

МАНФРЕД

Но какъв е?

ДУХЪТ

Ако, тъй както казваш, същността ти
е като нашата, тогава ние
ти отговорихме: това, което
наричаш смърт, то ни е чуждо!

МАНФРЕД

Значи,
напразно ви извиках. Вие помощ
сега не можете да ми дадете,
или не искате.

ДУХЪТ

Кажи и всичко,
което наше е, ще бъде твое.
Преди да ни освободиш, отново
поискай царства, власт и дълги дни.

МАНФРЕД

Проклятие! Какво ще правя с дните?
И без това са твърде дълги те!
Махнете се!

ДУХЪТ

Почакай, тук дошли,
ще трябва да ти служим. Помисли.
Нима за теб не съществува дар
със стойност?

МАНФРЕД

Не, не съществува... Стойте!
Преди да си отидете, за миг
желая вашите лица да видя.
Гласа ви чувам: сладък, скръбен звук,
на музика върху вълни подобен;
и виждам ясна, блеснала звезда,
голяма, неподвижна – нищо друго.
Открийте се в същинския си лик,
каквито сте, един или пък всички.

ДУХЪТ

Показваме се ние във стихии,
дух техен и причина. Избери си
в какво да се явим.

МАНФРЕД

Аз нямам избор,
за мене няма форма на земята,
красива или грозна. Нека онзи,
най-силният сред вас, да се представи
в най-подходящия за него образ.
Открий се!

СЕДМИ ДУХ

(Явява се в образ на красива жена.)

Гледай!

МАНФРЕД

Боже! Ако ти
не си безумие или измама,
ще бъдем пак...

(Образът изчезва.)

Сърцето ми се пръсна!

(Манфред пада на земята, загубил съзнание. Чува
се глас, който пее.)

ГЛАСЪТ

Над води луна блести
и светулка през листа,
метеор над гроб лети,
плам блуждаещ – над блата.

Рой звезди искри пилеят,
грозно нощни птици пеят,

горски листи в тишина
кроят се от светлина –
с кобен знак те дебна аз,
над духа ти имам власт!
В най-дълбокия сън твой
вечно ще си без покой.
Сенки, мисли и мечти
няма да прогониш ти.
Набелязан с ористта
да живееш в самота,
ти си като в чер саван,
като в облаци развян.
Този кръг ще се върти
вечно, а във него – ти.

Ти не виждаш моя лик,
но ще чувстваш всеки миг,
че, макар невидим, аз
пак до теб съм всеки час.
И когато в таен страх
своя взор извърнеш, плах,
ще откриеш удивен
сянката си ти във мен.
И усетил тъй мощта,
ще я криеш от света.

Участта ти, жалък роб,
е да си проклет до гроб.

И на въздуха Духът
ще препятства твоя път.
Ще отнема радостта
глас ужасен, а в нощта
сън спокоен и мечти
няма да откриваш ти;
и с томление денят
ще изпълва твойта гръд.

От подлите ти сълзи сок
отровен изцедих; поток
зла кръв от твоето сърце
извлякох и от туй лице
змията хитра умъртвих –
усмивката ти затъмних.
От устните ти кобен чар
изсмуках, най-опасен дар;
отпих отровите в света –
пред твоите са нищета.

В духа ти подъл и корав,
в лика ти мамещ и лукав
и в благия ти взор лъжлив,
и в благородството фалшив,
в изкуството да бъдеш ти
на благонравни висоти,
в това, че радостта обичаш
от чужда болка да извличаш –

проклинам те, на Каин брат,
да бъдеш сам свой черен ад!
Да не виждаш сън, покой
никога в живота свой!
Да желаеш своя гроб,
на страха си вечен роб!
Клетвата да те държи
здроаво и да ти тежи
тази участ ден след ден! –
Тръгвай, от скръбта гнетен!

ВТОРА СЦЕНА

На върха на Юнгфрау.

Утро.

Манфред е сам сред скалите.

МАНФРЕД

Напускат ме онези духове,
които виках, мамят ме без жал
магиите, които изучавах,
измъчва ме жадуваният лек.
Не искам вече свръхчовешка помощ,
тя няма върху миналото власт.
Към бъдещето аз не се стрема,
додето миналото не потъне
на мрака в бездната. О, майко моя,
земя; ти, свеж изгряващ ден, и вие,
ах, планини – защо сте тъй красиви?
Но не, не мога аз да ви обичам.
И ти, око блестящо на всемира,
отворено за всички в тоя свят,
ти, радост, топлина за всяка твар,
ти не огряваш моята душа!
Скали, на чийто връх съм аз застанал
и виждам боровете стройни долу –
там на брега на буйния поток –
в простора да се губят като храсти, –
единствен скок, движение и дъх
и вечен мир духът ми ще открие
на твърдото ви каменно легло!

Защо се бавя? Нещо ме притегля...
но не политам... Виждам гибелта...
и не отстъпвам. Свят ми се завива...
но здраво на крака все пак стоя.
Една незнайна сила ме възпира
и ме осъжда да живея още...
Живот ли е да нося непрестанно
духовната си пустота, да бъда
сам гроб на своята душа? Защото
престанах вече да съм съдия
на своите дела – последна слабост
и най-проклето зло! Ах, окрилен
небесен пратенико,

(Прелита орел.)

ти раздираш
с крилете облаците в своя полет,
щастлив и тъй високо си в небето!
Спокойно можеш да ме доближиш –
ще стана твоя плячка и храна
на твоите орлета... Отлетя,
където погледът ми не достига,
но твоето око прониква зорко
надолу и напред, или нагоре.
О, чудо! Как красив е този свят!
Как славен е във своите дела!
Но ние, себе си зовящи гордо
световни властелини, полупръст,
полубожествени, така негодни

за извисяване и за погибел,
смут само внасяме във тоя свят
и дишаме дъха на срам и гордост
в борба със блянове и низки страсти,
додето смъртното в нас надделее!
И ето, че човек е туй, което
пред себе си не смее да признае,
или пък другиму да довери.

(В далечината се чува овчарска свирка.)

Планинска проста музика! Прекрасно!
Спокойните патриархални дни
не са легенда тук. Звукът се носи
в простора волно, а звънци от стадо
със нежния си глас пригласят.
Ах, музиката моя дух опива!
Да можех да съм аз духът незрим
на този сладък звук, един жив глас,
едно съзвучие, безплътна радост –
роден, умиращ във самия звук,
благословен, даряващ ме с живот!

(Отдолу се изкачва един Ловец на сърни.)

ЛОВЕЦЪТ

По този път сърната ми избяга,
изплъзна ми се с бързия си бяг.
Печалбата ми този ден едва ли
ще награти труда ми... Кой е тук?

Изглежда не е като мен ловец,
но изкачил е той височина,
която планинарите – освен
най-смелите – не могат да достигнат.
Добре облечен и с мъжествен вид,
с осанка горда като волен мъж.
По-близо ще го приближа.

МАНФРЕД

Да бъдеш
със бели от страдание коси,
подобие на боровете сухи,
разсипани в една едничка зима,
без клони, без кора – едно стебло,
безплодно върху корени проклети,
които гниенето продължават –
и вечно все такъв да бъдеш ти,
когато бил си друг. Сега прорязван
от бръчки, набраздяван от секунди –
не от години, не от часове
(които тегнат като векове),
зли часове, които преживявам!
О, вие, зъбери, покрити с лед!
Лавини, вас, които лъх събаря
във низините, тук сега елате
и ме унищожете! Толкоз често
съм чувал аз зловещия ви тътен,
но отминавате нататък вие
и падате върху неща, които
желаят да живеят – върху млади

разцъфнали гори или върху
колибата на бедния селяк!

ЛОВЕЦЪТ

От долината вдигат се мъглите.
Да слезе аз ще го предупредя,
че може да загуби своя път,
а с него и живота си.

МАНФРЕД

Мъглите
над ледници се вият, а край мене,
ту бели и ту жълти като сяр,а,
се стелят вече облаци, подобни
на пяната във адски океан,
разбиващ се върху брега, отрупан
със грешни като с камъчета.

ЛОВЕЦЪТ

Трябва
внимателно да приближа към него,
че стресна ли го, той ще полети
надолу.

МАНФРЕД

Падали са планини,
разтърсвайки Алпийските си братя,
разсипвайки с разбитите отломки
зелените цветущи долини;

заприщвали са със трески реките,
превръщайки водите им в мъгли,
така че изворите им нов път
е трябвало да дирят... Тъй се случи
с върха на Розенберг. Да бях под него...

ЛОВЕЦЪТ

Приятелю, внимавай! Една стъпка
фатална би могла да се окаже.
За любовта на този, сътворил те,
не стой над пропастта! Назад! Върни се!

МАНФРЕД (Без да го чува.)

Достоен би бил този гроб за мене:
тъй костите ми щяха да почиват
спокойно в мирните му дълбини,
а не разхвърляни сред камънаци,
тъй както би се случило сега
с едничък скок... И сбогом, о, небе,
отворено над мен! Недей да гледаш
към мене с упрек – ти не си за мен!
Земя, вземи ме пак!

(Когато Манфред се кани да скочи от скалата,

Ловецът го хваща и задържа.)

ЛОВЕЦЪТ

Безумец, стой!
Макар животът да ти е омръзнал,

не опетнявай долините чисти
със грешната си кръв! Не ще те пусна!

МАНФРЕД

Сърцето ми се къса... Не, пусни ме!
Треперя целият... върти се всичко...
Не виждам нищо вече... Кой си ти?

ЛОВЕЦЪТ

Сега ще разбереш... Върви със мен...
По-гъсти облаците стават... Там...
стъпи ей там... тоягата вземи...
На този храст за малко се хвани...
Ръка ми дай... за пояса ми дръж се...
Добре, в колибата след час ще стигнем...
Полека... Ще открием твърда почва...
и нещо като път, изровен скоро
от пролетни порои... Да, добре...
Би станало добър ловец от теб,
добре вървиш... Последвай ме сега.

(Докато слизат с мъка по скалите, завесата
пада.)

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Колиба в Бернските Алпи.

Манфред и Ловецът.

ЛОВЕЦЪТ

Не трябва да си тръгваш, чакай!
Един на друг не могат да разчитат
духът и тялото ти в близко време.
Добре почувстваш ли се, ще те вода.
Къде обаче?

МАНФРЕД

Няма нужда, знам
добре аз своя път, водач не искам.

ЛОВЕЦЪТ

Видът ти знатния ти род разкрива.
Тук има много замъци, които
върху високите скали стоят.
Твой кой е? Само портите им зная.
А моят път ме води толкоз рядко
край огъня на старите дворци
на весел пир със техните васали.
От малък пътищата аз познавам
до дверите им – кой от тях е твой?

МАНФРЕД

Това е без значение.

ЛОВЕЦЪТ

Прости

въпроса ми. Сега бъди по-весел.

Ела, опитай старото ми вино.

Тъй често сгриваше кръвта ми то,

когато бродех аз сред ледовете,

сега да сгрее твоята кръв – наздраве!

МАНФРЕД

Махни се! Кръв по чашата съзирам!

О, няма ли да иде под земята!

ЛОВЕЦЪТ

Какво говориш? Ти не си с ума си!

МАНФРЕД

Кръвта ми, ах! Горещ и чист поток
във вените на моите предци.

В сърцата ни струеше той, когато
тъй млади бяхме, със едно сърце,
и се обичахме с фатална обич!

Кръвта изтече, но се вдига пак
и багри облаците – към небето,
където никога не ще отидем,
тя моя път прегражда.

ЛОВЕЦЪТ

Ти говориш
тъй странно! Сигурно неясен грях
обърква своята душа и пълни
гърдта ти със страдание и страх.
Да имаш мир за мъките си можеш
чрез блага помощ на светите хора,
а също чрез търпение.

МАНФРЕД

Какво?!
Търпение! О, стига! Тази дума
е само за товарните животни,
но не за волни птици! Тя утеха
е за родените от твойта кал.
Но аз не съм от твой род.

ЛОВЕЦЪТ

На Бог
благодаря! Не бих желал да бъда,
дори за славата на Вилхелм Тел,
такъв, какъвто си. Ще трябва ти
страданията да понасяш твърдо,
а тези твои вопли са без полза.

МАНФРЕД

Нима не ги понасям? Виж, живея!

ЛОВЕЦЪТ

Конвулсии, не здрав живот.

МАНФРЕД

О, чуй!

Години много преживях, но те
са нищо пред годините, които
ще трябва да понасям: времена,
безкрайност, вечност, мисълта за тази
неутолима жажда за смъртта!

ЛОВЕЦЪТ

Лицето ти показва средна възраст,
по-възрастен от тебе съм безспорно.

МАНФРЕД

По времето живота мериш? Тъй е.
Делата ни са възрастта, а моите
направиха ми нощите и дните
еднообразни, вечни и безкрайни,
подобни на крайбрежни песъчинки,
безлични атоми, неизброими,
пустиня, суха и безплодна, с ярост
разкъсвана от дивите талази –
накрая що? – от кораби разбити
отломки, скелети, скали и бурен
на безутешната горчивина!

ЛОВЕЦЪТ

Да, луд е, но не ще го изоставя.

МАНФРЕД

О, де да беше туй, тогава туй,
което виждам, щеше да е сън.

ЛОВЕЦЪТ

Кажи, какво е туй, което виждаш,
или пък ти се струва, че го виждаш?

МАНФРЕД

Що виждам? Виждам тебе – стар алпиец –
и добродетелта ти, толкоз скромна,
гостоприемството ти, твоя дух,
спокоен, търпелив, свободен, горд,
деня – без зло, нощта ти – в крепък сън,
труда ти, облагороден в опасност,
надеждата ти за спокойна старост,
спокоен гроб, с цветя, венци и кръст,
с любов надгробен надпис от роднини.
Туй виждам, сетне в себе си поглеждам:
душата ми е пепел.

ЛОВЕЦЪТ

Участта си,
кажи ми, би ли разменил със мойта?

МАНФРЕД

Приятелю, не искам зло да сторя
на никого: не бих я разменил.

Да нося мога – колкото и трудно
да е, – каквото другите не могат
дори насън да понесат.

ЛОВЕЦЪТ

Това
съчувствие към мъката на други
те прави черен в твоя грях? Не казвай!
Нима човек с такива висши мисли
могъл би на врага да отмъсти?

МАНФРЕД

О, не! Аз наранявах само тези,
които ме обичаха и любех.
Единствено в самозащита аз
повалях своя враг. Фатална беше
за другите прегръдката ми.

ЛОВЕЦЪТ

Мир,
закрила нека ти дари небето.
Ала покай се ти и помоли се.
За тебе ще се моля.

МАНФРЕД

Няма нужда
от твоите молитви, но приемам
съчувствието ти... Прощавай, сбогом!
Благодаря ти... Златото вземи...
Не казвай нищо, ти го заслужаваш...

Познавам пътя си, след мен не идвай,
опасността премина. Пак ти казвам,
не тръгвай подир мен.

(Манфред излиза.)

ВТОРА СЦЕНА

Долина в Алпите.

Водопад.

Влиза Манфред.

МАНФРЕД

Не, няма пладне. Над потока
лъчи дъга небесна образуват.
Като сребро водите се изливат
със блясък по отвесната скала
и пръскат пяна, бляскава като
опашката на коня исполин,
на който е ездач Смъртта (тъй както
е в Откровението). С взор отпивам
единствен аз вълшебната омая
и само аз във сладката самотност
с духа на тази красота споделям
възхита и възторг... Ще го извикам.

(Манфред сграбчва в шепите си вода и я хвърля
във въздуха, като шепне заклинание. След малко
изпод слънчевата дъга на водопада се появява
Феята на Алпите.)

Прекрасен дух с коси от светлина,
с омаен взор и с образ, който чара
на земната жена изобразява
в невиждана, свръхземна красота!
Затуй, че младостта гори в лика ти

като страни на мъничко дете,
което спи на майчината гръд,
като небесния отблясък, който
оставя здрачът върху девствен сняг –
целувка на небето със земята; –
затуй, че багри твоето лице
дъхът на свежата блестяща младост –
на твоето тъй прелестно чело,
разкриващо душевния ти мир,
безсмъртен и изпълнен с дивна радост,
прочитам, че ще можеш да простиш
на този жалък земен син, когото
поякога и тайнствените сили
допускат да общува с тях, когато
с магическо изкуство ги повика!
Аз виждам, ще простиш, че съм посмял
за миг поне лицето ти да видя.

ФЕЯТА

Добре те зная, земен сине, както
и силите, които обладаваш.
Обсебват много мисли твоя ум.
Извършил зло, добро, си краен в двете.
А мъките ти са съдба и гибел.
Кажи, от мен какво желаеш ти?

МАНФРЕД

Да видя само твойта красота.
Животът на земята ме направи
безумен и спасение подирех

в загадките ѝ, и в дома проникнах
на господарите ѝ, но напразно:
не можеха да ми помогнат те.
И затова не искам вече нищо.

ФЕЯТА

Що за желание, неизпълнимо
дори от най-могъщи господари,
владеещи невидимия свят?

МАНФРЕД

Един подарък, ала няма смисъл...
Защо ли да го казвам.

ФЕЯТА

Говори,
какво е то, кажи го?

МАНФРЕД

Е, добре,
макар това за мене да е мъка...
Но все едно е. Нека мойта скръб
сега пред теб да се излее гласно.
Бях твърде млад, когато моят дух
на другите от пътя се отвърна.
С очите им не гледах този свят
и гордостта им бе ми толкоз чужда,
целта в живота им не бе и моя.
Скръбта и радостта ми и страстта ми
ме отчуждиха в техните очи.
Макар да нося образ на човек,

плътта си мразя аз и между всички
човешки същества около мен
едно единствено, но после, после...
Говорех с хората, но с мисълта им
аз нямах нищо общо, затова пък
във дивите планински висини
намирах своята отрада: волен
отпивах ледния кристален въздух
сред извисени върхове, където
дори не смеят да гнездят и птици,
не смее и мушица да лети
сред голите гранитни скални маси.
Обичах да се гмуркам във потока
и да се нося във водовъртежа
на пенещите се вълни, които
потокът или океанът вдигат.
Така се проявяваше мощта
на бурната ми и свободна младост.
Обичах да следя в нощта луната,
звездите в полета им да проучвам,
към ярките светкавици да гледам,
додето взорът ми се замъгли;
да слушам падащите сухи листи
и вятъра как пее нощна песен.
Туй беше мойта самота и радост.
Защото ако тези земни твари –
и аз един от тях, макар да мразех
това, което бях – на моя път
заставах, се чувствах принизен,
превърнат пак във кал до тях. Тогава

в самотното си лутане сред мрака
на тягостната смърт да търся
причините ѝ в нейните прояви,
от тия голи черепи и кости,
от купчините черна пръст извлякох
познанието забранено аз.

А после много нощи аз прекарвах
да изучавам древните науки.
С огромни мъки, с непосилен труд
през страшни изпитания преминах
и власт аз придобих над духовете,
живеещи във въздух и земя,
във всички живи светове – така
проникнах с моя взор във вечността,
тъй както маги също преди мене.
Това направих, както онзи, който
в Гадара беше призовавал Атерос
и Ерос от подземното им царство,
тъй както тебе призовах сега.
Но колкото туй знание растеше,
все по-голяма жажда ме гореше
за знания и придобивах тъй
и нова мощ и радост, ала аз...

ФЕЯТА

Нататък?

МАНФРЕД

Толкоз удължих речта си,

но то е, за да сляза по-дълбоко,
до дъното на мъката в сърцето.
Не съм все още назовал баща,
ни майка, ни любима, ни приятел,
ни същество, с което да съм свързан
със земни връзки. Но дори да имах,
за мене истински не бяха те.
Но имаше една...

ФЕЯТА

Не се щади,
нататък.

МАНФРЕД

Тя приличаше на мен.
Очите, нейното лице, косите,
дори гласът ѝ също: всичко, всичко
на мене бе подобно, но смекчено
и облагородено в красота.
Тя имаше и като моите мисли,
влечение към тайните науки,
ум, вникващ във всемирните загадки,
и друго, на природата ми чуждо:
сълзи, усмивка, благост, нежност.
Към нея имах също тази нежност,
но нейното смирение аз нямах.
И мои също грешките ѝ бяха,
но добродетелите – само нейни.
О, как я любех аз, но я погубих!

ФЕЯТА

С ръката си ли?

МАНФРЕД

Не, а със сърцето,
което нейното сърце разби.
То в моето проникна и повехна.
И кръв пролях... Не нейната, не, не...
Все пак проля се нейната, аз гледах...
Не можех да я спра.

ФЕЯТА

Заради нея,
твар от презрения от тебе род,
род, който искаше да превъзмogneш,
като се слееш с нас, заради нея
нима от даровете се отказа ти
на нашата възвишена наука
и към живота на обикновен,
обречен на смъртта се върна пак?!
Махни се!

МАНФРЕД

Дъще на ефира! Аз
ти казвам, че от този час насам...
Но думите са въздух. В моя сън
ме виж или със мене бди, ела.
Самотност вече не е самотата,
със харпии изпълнена е тя.

Със зъби скърцам до зори във мрака,
а подир туй до залез се проклинам.
За лудост молих се като че молих
за благослов, но беше то напразно.
Смъртта тъй също предизвиквах аз.
В борбата със природните стихии
водите им и всичко съдбоносно
от мен страняха, невредим останах.
Студената ръка на един демон,
безмилостен, ужасен, ме държеше
на косъм от смъртта: той не успя
да се откъсне никога. В мечтите
и във въображението мое,
в душевното обилие – което
бе някога богато като Крез
във творчеството си – летях далеч,
но една приливна вълна отново
ме хвърляше в пастта на мисълта ми,
безкрайна, тежка. Слях се със тълпата,
забрава търсех вред, но не и там,
където бих могъл да я открия.
Каквото бях научил с много мъка,
свърхземното изкуство, то е мъртво.
Сега завинаги живея в мъки.

ФЕЯТА

Да ти помогна може би ще мога.

МАНФРЕД

Ще трябва мъртвите да възкресиш,

или при тях и мене да изпратиш.
Стори това, което пожелаеш
и както можеш, с непосилни мъки
за мене, стига те да са последни.

ФЕЯТА

Това не е във моя власт, обаче,
ако се закълнеш да изпълняваш
желанията ми, ще ти помогна.

МАНФРЕД

Да давам клетви? Да се подчинявам?
Да бъда роб на моите слуги?
Не, никога!

ФЕЯТА

Нима това е всичко,
друг отговор не ще ли ми дадеш?
Преди да си отида, помисли!

МАНФРЕД

Аз вече казах.

ФЕЯТА

Е, добре, сега
нали ще мога да си ида?

МАНФРЕД

Можеш.

(Феята изчезва.)

МАНФРЕД (сам)

Играчки сме на времето, на ужас!
Прокрадват се, изнизват ни се дните.
Живеем, ненавиждащи живота,
страхуващи се все пак от смъртта!
От дните на омразния ярем,
когато страшно бреме се стоварва
върху воюващото ни сърце,
което изнемогва в тегота
или потръпва в радост и наслада,
променящи се бързо в безнадеждност –
от минало и бъднo колко дни
(че настоящето не съществува),
в които да не възжелава смърт
душата, е възможно да посочим?
Но все пак се страхуваме от нея
като от заледен поток през зима,
макар да знаем: тази ледна тръпка
ще продължи един-единствен миг...
В науката си имам средство аз
да викам мъртъвци, за да ги питам
за туй, което се боим да бъдем.
Да, знам, най-страшен отговор е гробът,
ала това не означава нищо.
Все пак ако не отговорят те?
Нали пророкът, който бил погребан,
на вещицата от Ендор отвърнал,
нали ответ спартанският владетел
изтръгнал от будувания дух
на гръцката девица и узнал

съдбата си: че е убил онази,
която е обичал, без да знае,
и непростен умрял, макар на помощ
към Зевс да се обърнал и накарал
Аркадските магьосници да викнат
злокобната и разгневена сянка,
за да я молят да не отмъщава,
или да сложи край. И с тъмни думи
отвърнала, но сбъднали се те.
Ако не бях живял, която любех,
все още щеше да живее в радост,
ако не бях обичал, щеше жива
да бъде тя, щастлива и красива,
даряваща на всички чудна радост.
Сега какво ли станала е тя?
Дали тя страда заради греха ми,
или от нея вече няма нищо?
След малко аз ще я извикам тук.
Но в този миг изтръпвам пред това,
което смея да извърша аз,
макар до днес да не познавам страх
да се изправям срещу духове,
добри или пък зли. Сега треперя
и чувствам ледна тръпка във сърцето.
Но въпреки това ще действам аз,
като човешкия си страх надмогна.
Нощта започва да се спуска вече.

(Излиза.)

ТРЕТА СЦЕНА

На върха на Юнгфрау.
Влиза Първа Орисница.

ПЪРВА ОРИСНИЦА

Изгрява ярко пълната луна.
По снеговете, гдето крак на смъртен
не стъпва, през нощта незрими бродим,
без диря да оставим, над безкраен
планински снежен океан летим,
докосваме кипящия му плясък,
подобен на искряща бурна пяна,
която е замръзнала за миг:
картина на зловещ водовъртеж.
Върхът – изкусно земетръсно дело, –
където облаци покой откриват,
е нашето свещено място, гдето
се сбираме за пир или за бдене.
Сестрите си ще чакам тука аз
на път към замъка на Ариман.
Голямото ни празненство е днес.
Но странно е, че тях ги няма още.

НЕВИДИМ ПЕЕЩ ГЛАС

От трона свален,
тиранин голям
лежи вцепенен,
забравен и сам.

Но аз с моя чар
го освободих,
днес пак е той цар,
власт пак му дарих.
Кръвта на безбройни е моя отплата,
а негова – ужас и смърт по земята.

ВТОРИ ГЛАС

В морето кораб плава, бързо плава,
но той без мачти и платна остава,
дори и без един нещастник клет,
за да оплаква жребия проклет.
Все пак един спасявам от водата,
заслужил грижата ми: по земята –
предател, по морето е пират:
ще ми плати с разрухи в тоя свят.

ПЪРВА ОРИСНИЦА (Отговаря.)

Градът спи невзрачен,
изгрява ден вън,
злокобен и мрачен.
Дорде той бе в сън,
зла чума премина:
треперещи, краят
очакват мнозина
и горко ридаят!
Пробягват тогава
те от болестта,
но ги подкосява
сърпът на смъртта!
Мъртвецът блажен е,

не чул в този час
как гине и стене
народ в зло голямо...
Това сторих аз
през една нощ само.
Разруха и смърт – това славно дело
аз както преди го върша умело.

(Влизат Втора и Трета Орисница.)

ПЪРВА ОРИСНИЦА

Добре дошли! Къде е Неземида?

ВТОРА ОРИСНИЦА

Тя има важно дело, но какво,
не зная аз, защото бях заета.

ТРЕТА ОРИСНИЦА

Тя идва...

(Влиза Неземида.)

ПЪРВА ОРИСНИЦА

Но къде си ти била?
Забави се със моите сестри
тъй много време тази нощ.

НЕЗЕМИДА

Така е.
Разклатените тронове укрепвах.
Заета бях с венчаване на луди,

династии отново възродяхах,
мъстях за хората на враговете,
но тъй, че отмъщаващите после
да съжаляват за мъстта си горко.
Превръщах във безумци мъдреци,
глупаците превръщах пък в пророци,
понеже прежните съвсем са зле.
И карах смъртни в себе си да вярват,
та да посмеят делото да теглят
на своите велики властелини;
да разговарят и за свобода,
плод забранен... Но хайде да политнем
над облаците, че сме закъснели.

(Излизат.)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дворецът на Ариман.

Ариман е седнал на своя трон – огнено кълбо, –
заобиколен от духове.

ХИМН НА ДУХОВЕТЕ

Привет на повелителя велик,
вървящ през облаци, води! В ръката
държи Той скиптър и стихии в миг
превръща в хаос пак с мощ непозната.

Въздъхне ли, море вилнее пак,
продума ли и гръм му отговаря,
погледне ли, луна потъва в мрак,
замахне ли, земята се разтваря.

А сянката му сее чума, страх,
под стъпките му вдигат се вулкани,
гневът му прави и планети в прах,
кометите го следват, призовани.

Принасят му се жертви всеки ден,
война и смърт му плащат дан; съдбите,
живота, в мъките си покрусен,
Той притежава, както и душите!

(Влизат Орисниците и Неземида.)

ПЪРВА ОРИСНИЦА

Привет на Ариман! Мощта му бързо
нараства по земята в чудна слава!
Изпълних аз със своите сестри
послушно неговата воля.

ВТОРА ОРИСНИЦА

Слава
на Ариман! И ние, пред които
смирено хората глави прекланят,
пред трона му се кланяме сега.

ТРЕТА ОРИСНИЦА

Привет на господаря всемогъщ!
Заповедта му чакаме сега.

НЕЗЕМИДА

Привет, царю на всичките царе!
Да, твои сме, тъй както съществата.
Безспир увеличаваме мощта ти
във грижа да увеличим мощта си.
На теб покорни, ние вечно бдим.
Изпълнихме напълно твойта воля.

(Влиза Манфред.)

ЕДИН ДУХ

Какво е туй? Ха, смъртен! Жалка твар,
на Ариман се поклони веднага!

ВТОРИ ДУХ

Велик магьосник! В своето изкуство
е страшен той, познавам го добре.

ТРЕТИ ДУХ

Отдай на царя почит, жалък робе!
Нима владетеля си не познаваш?
Веднага подчини се и тръпни!

ВСИЧКИ ДУХОВЕ

Падни сега, или не чакай милост!

МАНФРЕД

Да, знам, но все пак аз не коленича.

ЧЕТВЪРТИ ДУХ

Ще те научим!

МАНФРЕД

Знам го вече. Колко
безсънни нощи съм прекарвал аз
с глава, склонена ниско до земята,
посипана със пепел. Аз изпитах
най-страшно унижение, защото
се преклоних смирено и страховито
пред отчаянието си и паднах
на колене пред своята нищета.

ПЕТИ ДУХ

Как смееш да отказваш туй, което
отдава цялата земя на Ариман,
без страшната му слава да съзираш?
На колене, ти казвам!

МАНФРЕД

Нека той
пред онова, което е над него,
да коленичи, пред Безкрайността:
Твореца, който го е сътворил,
не за да се прекланяме пред него!
Да коленичи и тогава ние.

ДУХОВЕТЕ

Разкъсайте, смажете този червей!

ПЪРВА ОРИСНИЦА

Назад! Защото той е мой! Царю
на най-могъщи и незрими сили,
човекът тук не е обикновен.
Доказва го това, че тук присъства,
тъй както твърдостта и смелостта му.
Скръбта му, както нашта, е безсмъртна.
Макар изхождащи от прах, той има
мощ, воля, знания в света най-редки.
А и стремежите му са различни
от тези на нещастниците тленни.
Научил е, каквото ние знаем:
че щастие във знанието няма,
невежество науката заменя

с друг вид невежество. Туй не е всичко.
Страстта, присъща на земята, както
и на небето, и на всяка твар
от червея нагоре, го прониза,
направи го такъв, че аз, която
не зная милост, лесно бих простила
на съжаляващите го. Той мой е,
а може би и твой, но няма дух
с душа, каквато притежава той,
ни сила пък над него има някой.

НЕЗЕМИДА

Защо е тук?

ПЪРВА ОРИСНИЦА

Да каже.

МАНФРЕД

Туй, що зная,
го знаете. Ако аз нямах сила,
не бих могъл да бъда срещу вас,
но има сили много по-големи.
Дойдох да питам тях за туй, що търся.

НЕЗЕМИДА

Що искаш?

МАНФРЕД

Ти не можеш да ми кажеш.

Ще питам мъртвите. Тях призови.

НЕЗЕМИДА

Велики Ариман, ще позволиш ли
да се изпълни волята на този?

АРИМАН

Добре.

НЕЗЕМИДА

Кого сега ще призовеш?

МАНФРЕД

Една без гроб... Астарта призовете.

НЕЗЕМИДА

Ти, дух или сянка,
какво си, не знам,
най-жалка останка,
каквото си там,
следа непозната,
сега в тоя час
излез от земята,
яви се пред нас!
Веднага пред мене
ти в някакъв лик,
щом в гроба спасен е,
ела в тоя миг!

Яви се тук от този мрак,
там пратих те – зова те пак!

(Духът на Астарта се появява и застава по средата.)

МАНФРЕД

Възможно ли е туй да бъде смърт?
Страните ѝ цъфтят! Но виждам аз,
че краските са странни, като треска,
петна, каквито есента рисува
върху листата сбръчкани и сухи.
Да, същата е, но защо, о, Боже,
изпитвам страх отново да я видя?
Наистина е същата Астарта!
Но не, не мога да я заговоря.
Кажете ѝ сега да отговори:
прощава ли ми или ме осъжда?

НЕЗЕМИДА

С властта, която пак
светлика ти откри,
зова: от този мрак
сега отговори!

МАНФРЕД

Не казва нищо, тази тишина
говори повече от всичко друго.

НЕЗЕМИДА

Властта ми е дотук. Ти, княже,

единствен можеш да ѝ заповядаш.

АРИМАН

На скиптъра ми подчини се, дух!

НЕЗЕМИДА

Тя пак мълчи. Не е във наша власт,
на други сили тя е подчинена.
Напразно питаш, смъртен. Като теб
и ние сме измамени.

МАНФРЕД

О, чуй ме!

Астарт! Ти, любов, проговори ми!
Понесох толкоз мъки, толкоз страдах!
Но погледни ме! Толкоз много гробът
не те е променил, тъй както мен
ужасното страдание по теб!
Обичаше ме, също аз те любех!
Не бяхме сътворени да се мълчим
взаимно, въпреки че смъртен грях
бе нашата любов. Омраза ти,
кажи ми, че към мене не изпитваш,
че нося наказанието аз
за двама ни, и че ще бъдеш ти
благословена, и че ще умра!
Защото туй, което мразех аз,
в живота ме държи – един живот,
изпълващ ме със страх пред вечността
и пред ужасно бъдеще, подобно

на миналото. Нямам аз покой!
Не зная що желая, ни що търся,
но чувствам ти какво си, както аз.
Преди да си отида, пак желая
да чуя твоя скъп и дивен глас!
Проговори! Защото аз те виках
във тишината на нощта, като
подплашвах спящите по клони птици,
и вълците пробуждах във гори,
и пещери узнаха твойто име,
а ехото го носеше напразно.
Мнозина, хора или духове,
ми отговаряха, но не и ти!
Проговори! Едничка дума само.
По-дълго от звездите съм будувал
и в небесата гледах да те търся!
Обходих и земята, но напразно,
аз друга като тебе не открих!
Виж злите духове около мен,
съчувстват ми дори и те сега.
Не зная страх от тях, за тебе тръпна!
Проговори, макар дори със гняв!
Каквото и да е, веднъж желая
да чуя твоя глас! Ах...

АСТАРТА

Манфред!

МАНФРЕД

Аз

живея в този дивен звук – гласа ти!

АСТАРТА

Привършват утре мъките ти, Манфред!

МАНФРЕД

Отговори, прощаваш ли ми?

АСТАРТА

Сбогом!

МАНФРЕД

А ще се видим ли отново?

АСТАРТА

Сбогом!

МАНФРЕД

О, милост! Любиш ли ме ти, кажи,
отговори! Обичаш ли ме?

АСТАРТА

Манфред!

(Духът на Астарта изчезва.)

НЕЗЕМИДА

Тя няма да се върне вече тук.
Ще се изпълни туй, което каза.
Върни се на земята.

ЕДИН ДУХ

Той се гърчи!
Това е то да бъдеш смъртна твар,
да се стремиш ти към неща, които
отвъд света на тленните живеят.

ДРУГ ДУХ

Но той се овладява, подчинява
страданието си на своята воля!
Ако той бе един от нас, тогава
би бил ужасен дух.

НЕЗЕМИДА

А още нещо
желаеш ли от нашия владетел
или от неговите духове?

МАНФРЕД

Не искам нищо.

НЕЗЕМИДА

Сбогом засега.

МАНФРЕД

Отново ще се видим? Но къде?
Там на земята ли?... Добре тогава,
за милостта длъжник оставам. Сбогом!

(Манфред излиза.
Завесата пада.)

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Зала в замъка на Манфред.
Манфред и Херман.

МАНФРЕД
Кое сме време?

ХЕРМАН
Има час до залез.
Изглежда идва чудна нощ.

МАНФРЕД
Кажи,
във кулата готово ли е всичко?

ХЕРМАН
Да, всичко е готово, господарю.
Сандъчето, ключът са ето тук.

МАНФРЕД
Добре, свободен си.

(Херман излиза.)

Сега съм сам
и съм обгърнат от дълбок покой.
Каква необяснима тишина,

каквато досега не съм познавал.
Ако не знаех, че е суета
най-жалка философията днес
и най-безсъдържателната дума,
изричана от всеки плитък школьник,
измъчвала безжалостно слуха ни,
помислил бих, че тайната безценна
накрая съм открил, че съм намерил
бленувания философски камък,
дълбоко скрит във моята душа.
Макар и не за дълго, този трепет
със ново чувство ме обогатява.
В скрижалите си трябва да запиша,
че трепетът реално съществува.
Кой е там?

(Влиза Херман.)

ХЕРМАН

Господарю мой, абатът
на манастира свети Морис иска
с теб да се види.

(Влиза Абатът на св. Морис.)

АБАТЪТ

Мир на Вас, граф Манфред!

МАНФРЕД

Благодаря Ви, отче! Чест за мен е!

Под тези сводове добре дошъл сте!
Благословия е, че сте дошъл,
за всички нас, които тук живеем.

АБАТЪТ

Ще бъда радостен, ако е тъй.
Но бих желал да поговоря с Вас
спокойно, насаме.

МАНФРЕД

Излез си, Херман.
Какво обича почетният гост?

АБАТЪТ

И тъй, направо: възрастта ми, санът,
предаността ми и добрата воля
ми дават право да говоря прямо.
Дори и нашето съседство също
за оправдание ще ми послужи,
макар и да се виждаме тъй рядко.
Навред се носят странни, нечестиви,
ужасни слухове за Вашто име,
отвеки отличено с благородство.
Дано го предадете чисто пак.

МАНФРЕД

Нататък продължавай. Слушам аз.

АБАТЪТ

Говорят, занимаваш се с неща,

непозволени на човек, а също,
че с обитатели на мрачни сфери
общуваш и със злостни духове –
небесни врагове – се свързваш.
Знам, рядко с простосмъртни
разговаряш
и твоята самотност е подобна
на аскетизъм, стига свят да беше.

МАНФРЕД

А кой така говори?

АБАТЪТ

Мойте братя –
благочестиви селяни, – дори
и подчинените ти, в страх за теб
живеещи. Но знай, че е в опасност
животът ти.

МАНФРЕД

Тогава... го вземи.

АБАТЪТ

Дойдох да те спася, не да погубвам.
Във тайните на твоята душа
не искам да се ровя, но ако
е вярно всичко туй, тогава
те уверявам: още има време
за разкаяние и милост. Трябва
помирие пак с църквата да сключиш,

чрез нея – и с небето.

МАНФРЕД

Да, разбирам.

Но ето моят отговор: каквото
и да съм бил, каквото и да съм,
между небето и мен да остане.
Не искам смъртен за посредник аз.
Ако законите свети със нещо
съм нарушил, го докажете първо,
след туй, щом искате, ме накажете.

АБАТЪТ

За наказание не ти говоря,
а за покаяване и милост, сине.
От тебе само изборът зависи.
Канонът, правата ни вяра власт
ми дават, за да направлявам пътя
от грях към по-възвишени надежди,
към благородни мисли; аз оставям
на небесата само да наказват.
Бог казал е, че само Той мъсти.
Слугите му смирено преповтарят
това ужасно слово.

МАНФРЕД

Старче, власт

в светите хора няма, нито сила
в смирените молитви, нито мощ
в покаяване, ни мисъл, нито пост,

ни мъка, ни най-страшното от всичко:
туй тежко отчаяние, което
гризе ни съвестта, без страх от ада,
превръщащо дори небето в ад –
не съществува нищо във живота,
което да изтръгне от душата
парливото съзнание за грях
за грешки и злини, които в мъст
срещу самите нас се преобръщат.
По-страшни мъки няма от онези,
които сам на себе си налагаш!

АБАТЪТ

Добро е всичко туй, защото то
се сменя с благородната надежда,
която с тиха сигурност ще вдигне
нагоре взор към мястото, което
открива всеки, който е изкупен
дори от най-ужасни грехове!
А изкупление открива онзи,
сам осъзнаващ нуждата от него.
Едничка дума и за теб ще бъде
направено най-нужното, което
светата църква знае, и ще бъде
простено туй, което е възможно.

МАНФРЕД

Когато шестият владетел в Рим
бил близо до погибелта си, сам

нанесъл смъртоносната си рана,
за да избегне публичната смърт,
която бил му отредил сенатът,
до скоро роб. Един войник тогава,
почувствал жал към него, му затъкнал
със дрехата си бликналата рана.
Все още с царствен блясък във очите,
издъхващият го отблъснал, казал:
"Това е вяност, ала твърде късно!"

АБАТЪТ

Какъв е смисълът от този разказ?

МАНФРЕД

Ще кажа като него: твърде късно!

АБАТЪТ

Не може никога да бъде късно
духа със себе си да помириш,
душата – със небето, ако вярваш.
Дори и най-отчаяните – чудно! –
те също на земята си създават
представа, за която се улавят
като удавници за сламка.

МАНФРЕД

Отче,
и аз се заблуждавах като млад,

най-висши пориви таях в сърцето:
да придобия мировата мъдрост –
светилото на всичките народи.
Мечтаех също и да се издигна,
не знам защо. Да падна, може би,
ала като планински водопад –
издигащ адски стълбове мъгла,
превръщащи се в облаци и дъжд,
изливащ се обилно от небето! –
от шеметна блестяща висина
в разпенената мощ на своята бездна.
Но туй е минало, а мисълта ми
сама се заблуди.

АБАТЪТ

Защо?

МАНФРЕД

Не можех
да обуздая своята природа,
защото трябва да се подчиняват
над други искащите власт да имат.
По всяко време те се кланят, бдят,
навсякъде се молят, търсят милост.
Лъжа е онзи, искащ да е мощен
сред жалките нищожества – тълпата.
Лъвът е сам, аз също.

АБАТЪТ

А защо

не действаш и живееш с други хора?

МАНФРЕД

Природата ми мразеше живота,
но тя не бе жестока, затова
и не творях, но търсех самотата,
на вятъра подобен: жарък дъх
на сам самум, живееш във пустиня,
помитащ с лекота безплоден пясък,
по който няма нищо за горене;
любуваш се на дивите вълни,
не търсещ нищо, но и нежелан.
Но среща ли го някой, той загива.
Бе същият житейският ми път:
ако застанеше човек на него,
погиваше.

АБАТЪТ

Страхувам се за теб,
отхвърляш помощта ми! Млад си още...

МАНФРЕД

Добре ме виж ти! Има едни смъртни,
които остаряват в младостта си.
Те мрат преди да стигнат средна възраст
и не от смърт на паднали във битка,
умират от наслади те, а други –
от знание, разсипани от труд,
от болест, от умора и от лудост,
и от разбито в много скръб сърце!

Това е мъката, която носи
различен лик, тя повече убива,
отколкото Съдбата е желала.
Но погледни ме: много съм опитал
и съм преситен вече аз от всичко.
Не се чуди, че съм, какъвто съм,
и че какъвто бил съм или съм,
все още аз живея на земята.

АБАТЪТ

Но все пак, чуй ме...

МАНФРЕД

Старче, аз почитам
годините ти, твоите правила,
целта ти смятам за благочестива,
но всичко е напразно! Не, не смятай,
че груб съм, повече ще ти спестя,
отколкото на мен, като си тръгна
и разговора спрем дотук. Прощавай!

(Манфред излиза.)

АБАТЪТ

Такова благородно същество!
Енергия той има толкоз много,
достатъчна да сътвори прекрасни
структури от велики елементи,
но стига само да са умно подредени.

А както са сега – ужасен хаос:
тъма и светлина, и прах, и разум,
примесени и страст, и чиста мисъл,
без ред сражаващи се и безспир,
тъй разрушителни или латентни.
Ще се погуби, но все пак не бива.
Да се изкупи заслужава той.
Мой дълг е да се боря до успех.
Ще го последвам, ала ще внимавам.

(Абатът излиза.)

ВТОРА СЦЕНА

Друга зала.
Манфред и Херман.

ХЕРМАН

До залез слънце казахте да чакам,
мой господарю. Там зад планината
се спуска слънцето.

МАНФРЕД

Така ли? Аз
ще го погледам.

(Доближава се до прозореца на залата.)

Ти, око велико!
Ти, идоле на младата природа
и на могъщата човешка раса,
на синовете исполински, приплод
на ангели с пол по-красив от тях –
пленителните земни дъщери,
привлекли долу блудни духове.
Величествени идоле, почитан
преди да се разбули тази тайна
на твоя произход, о, ти, най-пръв
служител на могъщия творец,
сърцата на халдейските овчари
по стръмните планински върхове
възрадваше, додето те в молитва

изливаха душевния си трепет!
На непознатото си изразител
ти, видим бог! О, ти, звезда най-първа
сред всичките звезди, търпима правиш
земята ни, контрастите смекчаваш,
с лъчите си сърцата ни тешиш.
Владетелю на време, на сезони,
страни и твари, дишащи във тях,
понеже носят нашите души,
тъй както кожата ни, външността ни,
печата ти, макар и само външно –
изгряваш, грееш и залязваш в слава!
На добър път! Не ще те видя вече.
И както моят пръв любовен взор
отправен бе към тебе със възхита,
тъй приеми последния ми поглед!
Не ще огряваш този, за когото
били са даровете на земята
и топлината ѝ така фатални!
Изчезна слънцето, но аз го следвам.

(Манфред излиза.)

ТРЕТА СЦЕНА

Планини. Замъкът на Манфред в далечината.

Тераса пред кулата.

Здрач.

Херман, Мануел и други подчинени на Манфред.

ХЕРМАН

Тъй странно е, години нощ след нощ
във кулата той бдял е без свидетел.
Да, бил съм вътре, както всички други,
апа не знам с какво се занимава.
Обаче сигурно е: има стая,
в която още никой не е влизал.
Аз бих дал тригодишната заплата,
която тук получих, да проникна
във нея, тайната ѝ да разбуля.

МАНУЕЛ

Опасно! Остани с каквото знаеш.

ХЕРМАН

Ех, Мануел, по-стар си и по-мъдър,
ти знаеш много, в замъка живял си,
но колко време всъщност?

МАНУЕЛ

Отпреди
да се роди граф Манфред. На баща му,
комуто не прилича той, съм служил.

ХЕРМАН

Такива синове се срещат често.
В какво се различава той от него?

МАНУЕЛ

За форми и черти не ти говоря,
за ум и навици ти казвам аз.
Граф Сигизмунд бе горд, но много весел,
свободен, смел войник, но в мирно време
гуляеше, бе чужд на самотата
и не четеше книги, а нощта
той не превръщаше във тъжно бдене,
а в празник, който бе от ден по-светъл.
Не бродеше в горите като вълк,
от хорски радости той не странеше.

ХЕРМАН

По дяволите този мрачен час!
Наистина било е славно време!
Как бих желал отново тази радост
сред тези зидове да блесне тук.
Забравила ги е, изглежда, тя.

МАНУЕЛ

Те трябва господаря да сменят,
зад тях съм виждал аз какво ли не.

ХЕРМАН

Бъди приятел, нещо сподели.

Разказваше ни някога, спомни си,
за нещо станало край тези кули.

МАНУЕЛ

Бе нощ... Здрач, спомням си сега.
Бе точно същата онази вечер.
Там червеникав облак на върха
на Ейгер тъй стоеше и тогава.
Като че същото сега е всичко.
Появяваше тих вятър и тогава,
планински сняг блестеше под луната.
Бе в кулата, като сега, граф Манфред,
зает отново с нещо непознато.
Там бе приятелката му най-вярна,
участваща със него в разни чудни
и страшни странствания без боязън.
Сред всички същества тя бе, изглежда,
единствена обичана от него.
Понеже неговата кръв все пак
го караше да люби, тази лейди,
Астарта, неговата... Шт! Кой идва?

(Влиза Абатът.)

АБАТЪТ

Къде е графът?

ХЕРМАН

В кулата ей там.

АБАТЪТ

Със него трябва да говоря аз.

МАНУЕЛ

Напълно невъзможно е това.

Усамотен е той, не може никой
да го безпокои.

АБАТЪТ

Сам отговарям,
ако извърша грешка, ала трябва
със него да се видя.

ХЕРМАН

Вие вече
веднъж през тази вечер го видяхте.

АБАТЪТ

Почукайте и графа възвестете,
че тук съм. Херман, заповед е туй.

ХЕРМАН

Не смеем.

АБАТЪТ

Явно е, че сам ще трябва
да известя за себе си.

МАНУЕЛ

Недейте,

не, ваше преподобие!

АБАТЪТ

Защо?

МАНУЕЛ

Насам елате, ще Ви обясня.

(Излизат.)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Зала в кулата. Манфред е сам.

МАНФРЕД

Звездите светят ярко, а луната
е над блестящите в сняг върхове.
Прекрасно е! Природата все още
ме очарова, тъй като нощта
за мен с лице е много по-познато,
отколкото човешкото лице:
в очарователната самота
на звездната ѝ сянка изучавах
езика на отвъдни светове.
Сега си спомням как във младостта си,
когато скитах се в такава нощ,
аз изведнъж заставах пред стените
на Колизеума, посред руини
на всемогъщия и славен Рим.
Люлееха се в синята среднощ
дърветата под сринати аркади,
а през пролуките на съсипните
проблясваха звездите ярко. Куче
пазач излая отдалеч, отвъд
реката Тибър, а откъм двореца
на цезарите чух проточен вик
на бухал; прозвуча на пресекулки
на стражи песента в далечината,
понесена от полъха вечерен.
Кипариси край дивите руини

изглеждаха на хоризонта в края,
макар на разстояние да бяха
далеко те на един изстрел с лък.
Където цезарите са живели,
а днес живеят нощни глухи птици,
насред гората – избуяла гъсто
сред срутените бойници, – която
преплита корен с царствени сърца,
на мястото на лавъра расте
бръшлянът, ала кървавият цирк
на гладиаторите още там е –
развалина във бляскава разруха!
Додето цезаровите покои
и залите на Август тънат в прах.
А ти, луна, блестиш над всичко, пръскаш
прещедро нежна светлина, която
смекчава благо сивата суровост
на строгата усамотеност, сякаш
изпълваш дупките на вековете,
запазвайки отново красотата,
като даряваш я на туй, което
не е красиво вече и превръщащ
в култ тази местност, докато прелее
сърцето ни във почит към века,
отминал във величие и слава,
към век във почит на отдавна мъртви,
но увенчани цезари, все още
владеещи от урните духа ни!...
Тогава бе такава нощ. Как странно,
че си я спомням, но открил съм аз,

че диво мисълта се хвърля в полет,
когато ѝ е нужен ред, покой.

(Влиза Абатът.)

АБАТЪТ

Добри ми графе, пак за прием моля.
Дано усърдието ми сега
не Ви обиди с тази си внезапност
и нека злото падне върху мен!
Добре ще бъде, ако светлина
ума Ви осени – да можех, ах,
да кажа "Вашето сърце", да можех
с молитви или с думи да го трогна!
Тогавя бих спасил духа, блуждаещ,
но не загубен още.

МАНФРЕД

Що ли знаеш?
Записани са моите дела,
а дните ми са вече преброени.
Отивай си, защото е възможно
да стане вече страшно тук за теб.

АБАТЪТ

Заплашваш ли ме?

МАНФРЕД

Не, аз просто казвам,

че си в опасност тук и искам само
да те предпазя.

АБАТЪТ

За какво говориш?

МАНФРЕД

Виж там! Какво съзираш?

АБАТЪТ

Нищо.

МАНФРЕД

Виж,

ей там, внимателно! Кажы сега,
какво съзираш?

АБАТЪТ

Нещо страховито!

Ала не се боя от него! Виждам
ужасна фигура във дим, която
се вдига като адски дух изпод
земята със лице покрито с плащ,
а тялото й сякаш е увито
във бурни облаци. Застава тя
помежду нас, но аз не се боя!

МАНФРЕД

И няма за какво. Не може тя

да ти направи нищо, но видът ѝ
възможно е да те скове във страх.
Махни се, казвам ти!

АБАТЪТ

И аз ти казвам:
не! Никога преди да съм надвил
чудовищния демон! Но какво
той търси тук?

МАНФРЕД

Какво той търси тук?
Не съм го викал, той не е поканен.

АБАТЪТ

Уви, загубен си! С такива гости
що правиш? Аз заради теб треперя!
Защо се взирате един във друг?
А! Той открива своя лик: следи
от гръм по челото му има, блясва
в очите му нетленността на ада!
Махни се!

МАНФРЕД

Тук защо дойде?

ДУХЪТ

Ела!

АБАТЪТ

Какво си ти, незнайно същество?
Отговори!

ДУХЪТ

Духът на този смъртен.
Ела, дойде часът!

МАНФРЕД

Готов съм аз
за всичко, но отричам тази сила,
която ме зове! Кой тук те прати?

ДУХЪТ

Сега ще разбереш. Ела, ела!

МАНФРЕД

Нареждам съм на същества, които
стоят от тебе по-високо, в спор
съм влизал с господарите ти – вълн!

ДУХЪТ

Часът настъпи, трябва с мен да дойдеш!

МАНФРЕД

Аз знаех, зная и сега, че идва
часът ми, но не за това, на теб
душата си да предоставя – вълн!
Аз ще умра тъй, както съм живял –
във самота!

ДУХЪТ

Тогава мойте братя
ще призова: явете се веднага!

(Появяват се други Духове.)

АБАТЪТ

Зли духове, махнете се! Назад!
Където благочестие владее,
мощна и волята ви са нищожни!
Заклевам ви във името на...

ДУХЪТ

Старче,
целта на службата ти знаем ние.
Светите думи не хаби напразно.
Безсмислено е. Ще поканя пак
човека, който е осъден: хайде!

МАНФРЕД

Аз ще се боря с вас докрай, макар
да чувствам слабост в моето сърце.
Да, ще се боря! Няма да се мръдна,
додето в мен животът продължава,
за да излея своя гняв над вас!
Макар и с духове, аз ще се боря!
Каквото вземете от мен, ще е
на късове!

ДУХЪТ

Неотстъпчив човек!

Ти ли си този маг, поискал дръзко
в невидимия свят да влезе, равен
на нас да стане? Но нима обичаш
живота толкоз, същия живот,
направил те нещастен?

МАНФРЕД

Лъжеш ти,
коварен дух! Животът ми привършва.
Знам и не искам сетния си час
дори с минута да отлагам вече!
Не влизам в битка със смъртта, а с теб
и с тези тук около теб! Властта ми
е придобита със огромен труд,
с ум, смелост, дълги бдения и воля,
в познание на древните науки
и мъдростта на вашите бащи
от времето, когато на земята
били са близки духове и хора,
без вие да сте имали предимство!
На договор с вас не дължа властта си!
Единствено на силата си вярвам!
Отричам ви, отхвърлям и презирам...

ДУХЪТ

Злодействата ти са те променили...

МАНФРЕД

Млъкни, за тях не можеш да говориш!
Не си заслужил да ме съдиш ти!

Нима възможно е едно злодейство
със друго някакво да се наказва
пак от престъпници, но по-ужасни?
Отново се върни във своя ад!
Аз чувствам, ти над мене нямаш власт!
Не можеш да ме имаш, знам това!
Каквото съм направил, то е спомен!
Гори ме мъка, към която нищо
не можеш да добавиш, а душата
в безсмъртието си отплата носи
за своите мисли и дела, били те
добри или пък зли: самата тя е
на зло, на гибелта си своя извор!
Напусне ли тя брещната обвивка,
със вътрешното си вродено чувство
от преходното, със което ние
сме обкръжени, нищо не приема!
В блаженство или мъка се потапя
в зависимост от туй, как осъзнава
добрите си и злите си дела.
Не си ме още прелъстил, не можеш!
Не ще ме ти измамиш и погубиш!
Махнете се, сломени врагове!
Ръката на смъртта над мен надвисна,
но не и вашата!

(Духовете изчезват.)

АБАТЪТ

Ужасно блед е!

Бледният устните ти, а гърдите
се уморяват бързо и задъхват!
Раздира гърлото ти страшен хрип!
Небето погледни и помоли се,
макар и мислено – тъй не умирай!

МАНФРЕД

Привърши всичко! Моите очи,
помътнени, не виждат вече нищо!
Около мене всичко се върти,
под мен земята сякаш се надига!
Прощавай! Сбогом! И подай ръка!

АБАТЪТ

Студена... ледена, дори в сърцето!
Една молитва само... ах, уви!
Сега какво ще стане с тебе?

МАНФРЕД

Старче,
ах, никак не е трудно да умреш.

(Манфред издъхва.)

АБАТЪТ

Отиде си! Душата му отлитна
в неземния си полет. Накъде ли?
Страхувам се дори да си помисля,
но той замина.

(Завесата пада.)

Играчки сме на времето, на ужас!
Прокрадват се, изнизват ни се дните.
Живеем, ненавиждащи живота,
страхуващи се все пак от смъртта!
От дните на омразния ярем,
когато страшно бреме се стоварва
върху воюващото ни сърце,
което изнемогва в тегота
или потръпва в радост и наслада,
променящи се бързо в безнадеждност –
от минало и бързо колко дни
(че настоящето не съществува),
в които да не възжелава смърт
душата, е възможно да посочим?
Но все пак се страхуваме от нея
като от заледен поток през зима,
макар да знаем: тази ледна тръпка
ще продължи един единствен миг...

„Манфред“, Второ действие, Втора сцена